

بررسی نقش کتابخانه الکترونیکی و منابع اطلاعاتی در توسعه آموزش و پرورش دوره ابتدایی شهر زاهدان

مریم زارع هرفته ۱ و ناصر سالاری ۲

۱ کارشناسی آموزش ابتدایی، دانشگاه بین المللی چابهار، چابهار، ایران.

۲ کارشناسی مهندسی فناوری اطلاعات، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد چابهار، چابهار، ایران.

چکیده

پژوهش حاضر با هدف بررسی نقش کتابخانه الکترونیکی و منابع اطلاعاتی در توسعه آموزش و پرورش دوره ابتدایی شهر زاهدان، انجام شده است. لذا بر مبنای دسته‌بندی تحقیقات بر حسب هدف، کاربردی می‌باشد که در سال ۱۴۰۲-۱۴۰۱ به انجام رسیده است. همچنین با توجه به اینکه تحقیق حاضر به توصیف شرایط موجود پرداخته است، از نوع تحقیقات توصیفی و پژوهش همبستگی می‌باشد. جامعه مورد نظر در این تحقیق را تمامی معلمان دوره ابتدایی زاهدان تشکیل دادند. به دلیل گستردگی مدارس زاهدان، از نمونه‌گیری در دسترس استفاده شد، که در نهایت تعداد ۱۵۰ معلم تعیین شد. به منظور تجزیه و تحلیل اطلاعات از نرم افزار SPSS و مدل FBMW استفاده شده است. نتایج تحقیق نشان داد، وضعیت کتابخانه الکترونیکی در شاخص‌های (ارائه خدمات جستجو به شیوه‌های مختلف (مانند ساده، پیشرفته، آزاد)، ارائه خدمات مرور (نمایش نتایج جستجو به صورت صعودی، نزولی به کاربر)، داشتن کتابخانه شخصی، به کارگیری سیستم جستجوی واحد در میان سیستم‌های اطلاعاتی مانند کتابخانه؛ داشتن پرسش‌های متداول، ارائه تازه‌ها و خبرها، مدیریت نمایش اطلاعات، داشتن بانک مستندات، دسترسی به منابع جدید در امر آموزش، دانلود منابع جدید به صورت ورد و پی دی اف)، از دیدگاه معلمان متوسط رو به بالا را به خود اختصاص داده است. در ادامه نیز نتایج نشان داد، کتابخانه الکترونیکی و آموزش و پرورش، آشنایی دانش آموزان با مقدمات زبان و ادبیات فارسی با وزن ۰/۰۹۴، بیشترین تاثیرپذیری را از کتابخانه الکترونیکی به خود اختصاص داده است.

واژگان کلیدی: کتابخانه الکترونیکی-منابع اطلاعاتی، توسعه آموزش و پرورش، دوره ابتدایی، شهر زاهدان

مقدمه

حجم فزاینده اطلاعات و انتشارات و به تبع آن کمبود فضای کتابخانه‌ها و مراکز اسناد و نیز نقش رایانه در توسعه و گسترش صنعتی نشر باعث شد تا محمل‌های اطلاعاتی کوچک‌تر شوند. حاصل این اقدام تولید انواع محمل‌های اطلاعاتی مانند ریزفیلم‌ها، ریزبرگه‌ها و لوح‌های فشرده نوری بود که علاوه بر صرفه‌جویی در فضای نگهداری، در کمترین زمان ممکن حجم بالایی از اطلاعات را در اختیار استفاده‌کننده‌گان قرار می‌داد. پیشرفت‌های فناوری اطلاعات از جمله تولید نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای، بانک‌های اطلاعاتی، ارتباطات دوربرد، پیدایش اینترنت، و ... دسترس‌پذیری به منابع اطلاعاتی را بهبود بخشیده است (شهمیرزادی و داودزاده، ۱۴۰۰). همانگونه که تساکوناس و پاپاتئودور (۲۰۰۹)، اشاره دارند، کتابخانه‌های دیجیتالی مولود عصر حاضر به عنوان راه حلی فناورانه برای غلبه بر چالش‌ها و محدودیت‌های کتابخانه‌های سنتی هستند. به نقل از علیپور حافظی (۱۳۹۴)، حضور کتابخانه‌ها در محیط وب و قابلیت‌ها و امکاناتی که فناوری پیش روی آنها قرار داده است سطح انتظارات را از کتابخانه‌های دیجیتالی بالا برد. این نکته بر عملکرد این نوع کتابخانه‌ها و رضایت کاربران تاثیر گذاشت و از سویی موجب شد تا در جهت پیشرفت این کتابخانه‌ها، بیشتر به جنبه‌ها و ضوابط فنی آن پرداخته شود و سایر جنبه‌ها از جمله بعد اجتماعی آن کمتر دیده شده است. نتایج پژوهش شوراتس (۲۰۰۰)، آرمز (۲۰۰۰)، چودری و چودری (۲۰۰۲)، تد و لارژ (۲۰۰۴)، لسک (۲۰۰۵) و لای لیو (۲۰۰۹)، شاهدهی بر این مدعاست.

در این راستا، هم اکنون ما شاهد تحولات و تغییرات اساسی در خدمات کتابخانه‌ای، روش‌های ارائه اطلاعات و کاربرد فناوری اطلاعات در جامعه هستیم. فناوری اطلاعات بر شیوه‌های ذخیره و بازیابی اطلاعات تاثیر داشته است. استفاده از رایانه و نرم افزارهای کتابخانه‌ای از مهمترین تحولات فناورانه در حوزه ذخیره و بازیابی منابع کتابخانه‌ای بوده است. ورود فناوری به کتابخانه‌ها، کتابخانه‌های فیزیکی را متحول و زمینه ایجاد کتابخانه‌های خودکار، الکترونیکی، دیجیتالی و مجازی را فراهم کرده است. در این بین، یکی از اولویت‌های کنونی کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی کشور، دیجیتالی‌سازی منابع است. منابع ارزشمند فراوانی در این نهاد موجود است که به شکل کنونی خود قابل استفاده در محیط‌های شبکه‌ای نیستند (شهمیرزادی و داودزاده، ۱۴۰۰).

بر این اساس، نهادهای تولید و اشاعه دهنده دانش، نقش مهمی در جهت پیشرفت و توسعه آموزش و پرورش ایفا می‌کنند. کتابخانه‌های دیجیتالی که همیشه به عنوان مراکز اطلاعات و دانش تلقی می‌شده‌اند و فراهم‌آوری، سازماندهی، مدیریت و گسترش دانش در آموزش و پرورش محسوب می‌شده، می‌توانند نقش موثری در توسعه آموزش و پرورش دوره ابتدایی ایفا نماید. گسترش تکنولوژی‌های اطلاعاتی و عملکرد کتابخانه‌های دیجیتالی، عملکرد آموزش و پرورش را در بسیاری از شهرهای ایران از جمله زاهدان متحول کرده است و هر روز بر دامنه و عمق این تحولات افزوده می‌شود. از سوی دیگر، با گسترش مفاهیمی مانند سواد اطلاعاتی و سواد رایانه‌ای، ضرورت بررسی نقش آنها در امر توسعه آموزش و پرورش بیش از پیش احساس می‌شود. بر این اساس هدف پژوهش حاضر، بررسی نقش کتابخانه الکترونیکی و منابع اطلاعاتی در توسعه آموزش و پرورش دوره ابتدایی شهر زاهدان می‌باشد.

پیشینه تحقیق

عباسی و همکاران (۱۳۹۷)، در پژوهشی تحت عنوان، نقش کاربرد محتوای الکترونیکی در تسهیل، تسریع و تثبیت یادگیری دانش آموزان مدارس ابتدایی، به این نتایج دست یافتند، یادگیری با استفاده از رایانه انگیزه دانش‌آموزان برای مشارکت در تدریس را افزایش می‌دهد و این موضوع سبب اثربخش شدن تدریس خواهد شد و مشارکت فعال دانش‌آموز مستلزم تسهیل یادگیری توسط معلم می‌شود که این فرایند با استفاده از محتوای الکترونیکی به صورت قابل توجهی امکان‌پذیر است. سهیلی و همکاران (۱۳۹۹)، در پژوهشی تحت عنوان، بررسی نقش والدین، معلمان و کتابداران در آموزش مهارت‌های سواد اطلاعاتی به دانش‌آموزان، به این نتایج دست یافتند، در مدارس شهر کنگاور جای خالی کتابخانه‌های آموزشی کاملاً محسوس است. زیرا اگر در مدارس یک کتابخانه وجود داشته باشد که توسط یک کتابدار متخصص اداره شود، این کتابدار می‌تواند هم به دانش‌آموزان و هم به معلمان در

آن مدارس این مهارت‌ها را به صورت تخصصی‌تر آموزش بدهد. شه‌میرزادی و داودزاده (۱۴۰۰)، در پژوهشی تحت عنوان، ضرورت توسعه کتابخانه دیجیتال کشاورزی، به این نتایج دست یافتند، رشد تصاعدی تولید علم در صد سال اخیر به گونه‌ای است که باعث ظهور و بروز مفاهیم جدیدی چون انفجار اطلاعات شده است. حجم انبوه منابع علمی تولیدی و دشواری دسترسی به منابع، گردآوری و ساماندهی آنها را ضرورت می‌بخشد. به همین دلیل کتابخانه‌های فیزیکی در حال تغییر به کتابخانه‌های دیجیتالی هستند. برای تبیین هر چه بهتر توسعه کتابخانه دیجیتالی توجه به محورهای توسعه و شناخت آنها از جمله نیروی انسانی، مجموعه، خدمات و فن‌آوری نیازمند دقت بیشتری است. باجی و همکاران (۲۰۱۸)، در پژوهشی تحت عنوان، بررسی توسعه مهارت‌های سواد اطلاعاتی دانش‌آموزان با استفاده از مدل Big6، به این نتایج دست یافتند، ادغام مدل مطرح شده در برنامه درسی علوم ابتدایی به دانش‌آموزان کمک می‌کند تا مهارت‌های سواد اطلاعاتی خود را بهبود بخشند و همچنین درک عمیق‌تری از روند پژوهش به دست آورند. چیگواوا (۲۰۱۹)، در پژوهشی تحت عنوان، نقش مهارت‌های سواد اطلاعاتی دانش‌آموزان در انتقال موفقیت آمیز آنها به آموزش عالی، به این نتایج پرداختند، که برنامه‌های سواد اطلاعاتی در مدارس و دانشگاهها وجود دارد، همچنین کتابداران معلمان مدارس را در مورد نحوه ارائه جلسات سواد اطلاعاتی آموزش می‌دهند. تروگیلو-تورس و همکاران (۲۰۲۰)، در پژوهشی تحت عنوان، توسعه سواد اطلاعاتی معلمان ابتدایی در استان گرانادا اسپانیا، به این نتایج دست یافتند، اگر معلمان دانش سواد اطلاعاتی را کسب کنند می‌توانند نقشی بهینه در جامعه دیجیتال حال و آینده داشته باشند، همچنین نتایج نیز نشان داد بین سواد اطلاعاتی معلمان در مدارس دولتی و خصوصی تفاوت معنی‌داری وجود ندارد.

مبانی نظری

کتابخانه‌های دیجیتالی سازمان‌هایی هستند که منابع دیجیتالی را گزینش و سازمان‌دهی کرده و آنها را نشر می‌دهند و این مراکز دسترسی جامعه استفاده کننده به منابع الکترونیکی را در محیطی یکپارچه فراهم می‌آورند (Greenstein, 2000). بر این اساس، تبدیل یک سند با محل کاغذی به قالب دیجیتال را دیجیتال‌سازی می‌گویند که در دو مرحله انجام می‌شود: در مرحله اول سند را اسکن و یا از آن عکس می‌گیرند تا تصویری با وضوح بالا به دست آید. در مرحله دوم که الفبای عددی است و با کمک یک دستگاه بازخوانی نوری، منبعی که قبلاً اسکن شده را در قالب الکترونیکی رمزگذاری می‌کنند (شه‌میرزادی و داودزاده، ۱۴۰۰). مهم‌ترین ویژگی‌های کتابخانه الکترونیکی عبارتند از: چهره دیجیتال و الکترونیکی کتابخانه‌های فیزیکی هستند. بنابراین، ممکن است مجموعه‌ها و منابع چاپی و دیجیتالی را هم زمان و در کنار هم داشته باشند، این کتابخانه‌ها منابع دیجیتالی را شامل می‌شوند که ممکن است در خارج از مرزهای فیزیکی کتابخانه قرار داشته باشند، و فهرستی کلی از همه اطلاعات موجود در کتابخانه‌ها، فارغ از نوع یا قالب منبع، را در اختیار کاربر قرار می‌دهند. این کتابخانه‌ها مانند کتابخانه‌های فیزیکی، خدمات خود را به گروه‌های ویژه-ای از کاربران ارائه می‌دهند با این تفاوت که این خدمات تمام قوت و از هر نقطه جهان قابل دسترسی و استفاده است. این کتابخانه‌ها، نه تنها به کتابداران مجرب و ماهر، بلکه به خدمات متخصصان رایانه و شبکه نیز نیاز دارند. این کتابخانه‌ها می‌توانند به منابع و کتاب‌های ویژه و منحصر به فرد حتی نسخه خطی دسترسی داشته و امکان استفاده از آنها را در اختیار کاربران بگذارند، و در این کتابخانه‌ها ارتباط مستقیم یا رودرو میان کتابدار و کاربر نهایی وجود ندارد (شه‌میرزادی و داودزاده، ۱۴۰۰). از دیدگاه فور محورها چهارگانه توسعه کتابخانه‌های دیجیتال عبارتند از: نیروی انسانی، مجموعه، خدمات و فناوری (Fuhr, 2007). نیروی انسانی متخصص در حوزه علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی، متخصصان فناوری اطلاعات، ناشران و کاربران از عناصر تعیین کننده در موفقیت و توسعه کتابخانه‌های دیجیتالی هستند. بنابراین، آموزش کتابداران و مهیا کردن آنها برای کار در محیط جدید، می‌تواند به موفقیت کتابخانه‌های دیجیتالی کمک شایانی کند (نوروزی، ۱۳۸۹).

کتابخانه‌های دیجیتالی، ابزاری قدرتمند برای افزایش کیفیت و گسترش دسترسی برابر به فرصت‌های آموزشی هستند. در این راستا، یکی از مهم‌ترین، موثرترین و گسترده‌ترین سازمان‌های اجتماعی که مسئولیت انتخاب و انتقال عناصر فرهنگی و علمی را به نسلی نو ساخته جامعه بر عهده دارد، سازمان آموزش و پرورش هر کشور است. این سازمان از دیرباز نقشی سازنده و اساسی در بقا و

تداوم فرهنگ و تمدن بشری ایفا کرده است. آموزش و پرورش زمینه‌ساز رشد جنبه‌های اجتماعی، فرهنگی، اخلاقی و اقتصادی جامعه است (صافی، ۱۳۸۵). برنر (۱۹۹۶)، می‌گوید نظام‌های آموزشی به جنبشی نیاز دارند که در آن دقیقاً با الزام عمیق‌تری مشخص شده باشد که کجا می‌روند و در آینده، به چه نوع انسان‌هایی نیاز دارند. در این صورت متخصصان تعلیم و تربیت، تعیین می‌کنند و تمام منابع و نیروهای کار و دلسوز را به کار گیرند. به همین منظور اخیراً در کشورهای مختلف تأکید زیادی بر اهمیت آموزش شده است تا اینکه بتوانند در بازارهای جهانی در زمینه موضوعاتی همچون تغییرات اجتماعی، فناوری و توسعه ظرفیت افراد با یکدیگر رقابت کنند (Perraton, 2001). بر این اساس عوامل زیادی در فرایند آموزش نقش دارند که هر یک به تنهایی می‌توانند بر یادگیری تأثیر داشته باشند. از میان اینها باید به معلم به عنوان عامل انسانی اشاره کرد (Varma and et al, 2005).

بر این اساس، آموزش و پرورش امروز همگام با انقلاب اطلاعاتی، نیازمند تربیت دانش‌آموزانی است که ضمن باور به توانمندی‌های خویش، توانایی استفاده صحیح از اطلاعات را داشته باشند چرا که امروز، بشر در جایگاهی قرار دارد که داشتن اطلاعات قدرت است، همچنین همگام شدن با فهم و استفاده از اطلاعات یا کسب سواد اطلاعاتی (مقصودی و اسماعیلی شاد، ۱۳۹۶). از طریق کتابخانه‌های دیجیتال یک الزام محسوب می‌شود.

روش تحقیق

از آنجا که پژوهش حاضر به بررسی نقش کتابخانه الکترونیکی و منابع اطلاعاتی در توسعه آموزش و پرورش دوره ابتدایی شهر زاهدان می‌پردازد، لذا بر مبنای دسته‌بندی تحقیقات بر حسب هدف، تحقیق کاربردی می‌باشد که در سال ۱۴۰۱-۱۴۰۲ به انجام رسیده است. همچنین با توجه به اینکه تحقیق حاضر به توصیف شرایط موجود خواهد پرداخت، پس از نوع تحقیقات توصیفی و پژوهش همبستگی می‌باشد. جامعه مورد نظر در این تحقیق را تمامی معلمان دوره ابتدایی زاهدان تشکیل دادند. به دلیل گستردگی مدارس زاهدان، از نمونه‌گیری در دسترس استفاده شد، که در نهایت تعداد ۱۵۰ معلم تعیین شد. ابزار تحقیق در پژوهش حاضر، پرسشنامه است. جدول (۱). در این پژوهش برای سنجش روایی سوالات به اعتبار درونی و اعتبار بیرونی استناد شده است. در خصوص بررسی پایایی پرسشنامه محقق ساخته تحقیق، تصمیم بر آن شد که از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شود. بدین منظور با بهره‌گیری از نمونه ۲۰ تایی به‌عنوان پیش‌آزمون، استفاده شد و ضریب آلفای کرونباخ برای پرسشنامه مقدار (۰/۸۷) محاسبه گردید، که این عدد نشان از پایایی قابل قبول پرسشنامه است. در نهایت به منظور تجزیه و تحلیل اطلاعات از نرم افزار SPSS و مدل FBMW استفاده شده است.

جدول (۱): شاخص‌های تحقیق

شاخص	گویه	شاخص	گویه
میزان آگاهی معلمان با منابع اطلاعاتی	بانک اطلاعاتی لاتین	وضعیت کتابخانه دیجیتالی و منابع اطلاعاتی	ارائه خدمات جستجو به شیوه‌های مختلف (مانند ساده، پیشرفته، آزاد)
	بانک اطلاعاتی فارسی		ارائه خدمات مرور (نمایش نتایج جستجو به صورت صعودی، نزولی به کاربر)
	کاتالوگ کتابخانه		داشتن کتابخانه شخصی
	کتب دیجیتالی		به کارگیری سیستم جستجوی واحد در میان سیستم‌های اطلاعاتی مانند کتابخان
	سامانه مدیریت اطلاعات		داشتن پرسشهای متداول
	پرتال مجلات		ارائه تازه‌ها و خبرها

مدیریت نمایش اطلاعات	گوپه	شاخص
داشتن بانک مستندات	علاقه کودک به یادگیری	توسعه آموزش و پرورش
دسترسی به منابع جدید در امر آموزش	تقویت کنجاولی بین دانش آموزان	
دانلود منابع جدید به صورت ورد و پی دی اف	فراهم کردن مقدمات شناخت علمی محیط (طبیعی و اجتماعی)	
	توجه به آموزش مفاهیم اساسی (مکان، عدد، زمان و علت)	
	فراهم ساختن زمینه شکوفایی علایق و استعداد های دانش آموزان	
	توجه به پرورش استعداد و ذوق هنری دانش آموزان	
	آشنایی دانش آموزان با مقدمات زبان و ادبیات فارسی	

منبع: سمیعی درونه، ۱۳۹۴، فرزانه و همکاران، ۱۳۹۴، نوروزی و همکاران، ۱۳۹۵

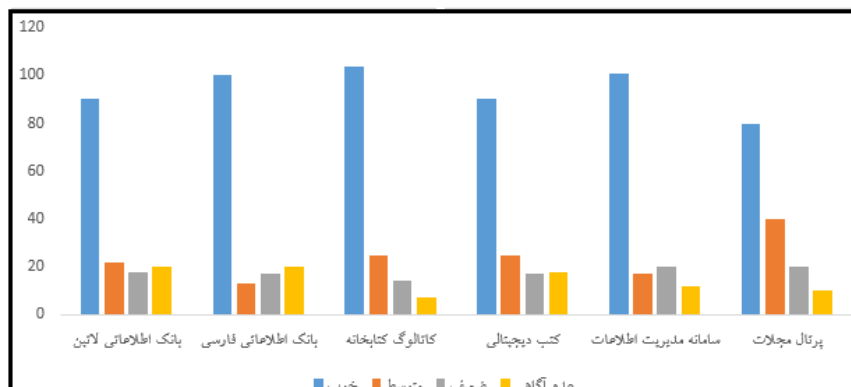
یافته‌های تحقیق

از کل پاسخگویان، ۵۱/۶ درصد زن و بقیه معلمان مرد بودند. محدوده سنی پاسخگویان نیز بین ۲۵-۳۵ سال بود. همچنین مشخص شد، ۹۱/۳ درصد از افراد پاسخگو به اینترنت دسترسی داشتند و میزان استفاده از اینترنت نیز در ۵۵/۶ درصد از افراد در حد زیاد و خیلی زیاد بود. میزان استفاده از اینترنت و رفتن به کتابخانه‌های الکترونیکی در ۴۱/۳ درصد تا ۱ بار در هفته بوده است. در ادامه نیز جدول (۲)، به بررسی میزان آگاهی معلمان به منابع اطلاعاتی الکترونیکی پرداخته شده است.

جدول (۲): میزان آگاهی معلمان با منابع اطلاعاتی تحت وب

نوع منبع اطلاعاتی	تعداد/درصد	خوب	متوسط	ضعیف	عدم آگاهی
بانک اطلاعاتی لاتین	تعداد	۹۰	۲۲	۱۸	۲۰
	درصد	۰/۶۰	۱۴/۶۶	۱۲/۰۰	۱۳/۳۳
بانک اطلاعاتی فارسی	تعداد	۱۰۰	۱۳	۱۷	۲۰
	درصد	۶۶/۶۶	۸/۶۶	۱۱/۳۳	۱۳/۳۳
کاتالوگ کتابخانه	تعداد	۱۰۴	۲۵	۱۴	۷
	درصد	۶۹/۳۳	۱۶/۶۶	۹/۳۳	۴/۶۶
کتب دیجیتال	تعداد	۹۰	۲۵	۱۷	۱۸
	درصد	۰/۶۰	۱۶/۶۶	۱۱/۳۳	۱۲/۰۰
سامانه مدیریت اطلاعات	تعداد	۱۰۱	۱۷	۲۰	۱۲
	درصد	۶۷/۳۳	۱۱/۳۳	۱۳/۳۳	۸/۰۰
پرتال مجلات	تعداد	۸۰	۴۰	۲۰	۱۰
	درصد	۵۳/۳	۲۶/۶۶	۱۳/۳۳	۶/۶۶

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۲

شکل (۱): میزان آگاهی معلمان با منابع اطلاعاتی تحت وب، منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۲

بر اساس جدول (۲)، و شکل (۱)، آگاهی معلمان در متغیرهای (بانک اطلاعاتی لاتین، بانک اطلاعاتی فارسی، کاتالوگ کتابخانه، کتب دیجیتالی، سامانه مدیریت اطلاعات و پرتال مجلات)، در گزینه خوب بیشترین میزان را به خود اختصاص داده است. در ادامه نیز قبل از بررسی نقش کتابخانه و منابع اطلاعاتی در توسعه آموزش و پرورش دوره ابتدایی شهر زاهدان، لازم دانسته شد به بررسی نرمال بودن شاخص کتابخانه الکترونیکی و منابع اطلاعاتی پرداخته شود. مطابق جدول (۳)، نتایج به دست آمده از آزمون کولموگروف-اسمیرونوف حاکی از این واقعیت می‌باشد که متغیر (کتابخانه الکترونیکی و منابع اطلاعاتی) از توزیع نرمال برخوردار می‌باشند. نتایج به دست آمده نشان داد، مقدار سطح معناداری در متغیر مطرح شده بزرگ‌تر از مقدار خطا (۰/۰۵) است؛ بنابراین در سطح معناداری ۹۵ درصد توزیع این نمونه نرمال است، بنابراین می‌توان از آزمون تی تک نمونه‌ای به منظور بررسی وضعیت کتابخانه دیجیتالی و منابع اطلاعاتی استفاده نمود. جدول (۴).

جدول (۳): نتایج آزمون کولموگروف اسمیرونوف

نتیجه-گیری	آماره کولموگروف اسمیرونوف	میزان خطا	سطح معناداری	متغیر
نرمال	۱/۱۸۷	۰/۰۵	۰/۲۴۴	کتابخانه الکترونیکی و منابع اطلاعاتی

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۲

جدول (۴): وضعیت کتابخانه الکترونیکی و منابع اطلاعاتی

فاصل اطمینان تفاوت ۰/۹۵		سطح معناداری (۲) دامنه	T	میانگین	گویه
پایین	بالا				
۳/۰۳	۳/۲۱	۰/۰۰۰	۲۵/۲۲۱	۳/۳۳	ارائه خدمات جستجو به شیوه‌های مختلف (مانند ساده، پیشرفته، آزاد)
۳/۱۰	۳/۳۲	۰/۰۰۰	۲۵/۱۳۲	۳/۱۴	ارائه خدمات مرور (نمایش نتایج جستجو به صورت صعودی، نزولی به کاربر)
۲/۸۹	۳/۱۱	۰/۰۰۰	۲۵/۰۱۲	۳/۰۰	داشتن کتابخانه شخصی
۳/۰۰	۳/۲۵	۰/۰۰۰	۲۵/۱۱۲	۳/۱۱	به کارگیری سیستم جستجوی واحد در میان سیستم-های اطلاعاتی مانند کتابخان

۳/۱۶	۳/۳۵	۰/۰۰۰	۲۵/۱۷۸	۳/۲۱	داشتن پرسشهای متداول
۳/۹۰	۳/۱۵	۰/۰۰۰	۲۵/۰۱۸	۳/۰۳	ارائه تازه‌ها و خبرها
۳/۰۰	۳/۱۵	۰/۰۰۰	۲۵/۱۱۲	۳/۱۱	مدیریت نمایش اطلاعات
۳/۱۱	۳/۳۵	۰/۰۰۰	۲۵/۲۲۳	۳/۲۴	داشتن بانک مستندات
۳/۳۱	۳/۵۶	۰/۰۰۰	۲۵/۴۵۶	۳/۴۲	دسترسی به منابع جدید در امر آموزش
۳/۱۱	۳/۳۴	۰/۰۰۰	۲۵/۳۴۵	۳/۲۱	دانلود منابع جدید به صورت ورد و پی دی اف

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۲

مطابق جدول (۴)، مقدار میانگین به دست آمده بالاتر از حد متوسط عدد (۳)، در گویه‌های مطرح شده، گویای وضعیت مطلوب کتابخانه الکترونیکی و منابع اطلاعاتی از دیدگاه معلمان شهر زاهدان، است. در ادامه نیز با استفاده از آزمون همبستگی اسپیرمن به بررسی نقش کتابخانه الکترونیکی و منابع اطلاعاتی در توسعه آموزش و پرورش دوره ابتدایی شهر زاهدان پرداخته شد. جدول (۵).

جدول (۵): بررسی نقش کتابخانه الکترونیکی و منابع اطلاعاتی در توسعه آموزش و پرورش دوره ابتدایی شهر زاهدان

متغیر وابسته	متغیر مستقل	ضریب همبستگی	سطح معناداری
علاقه کودک به یادگیری	کتابخانه الکترونیکی و منابع اطلاعاتی	۰/۵۵۶	۰/۰۰۲
تقویت کنجاوی بین دانش‌آموزان		۰/۵۷۸	۰/۰۰۲
فراهم کردن مقدمات شناخت علمی محیط (طبیعی و اجتماعی)		۰/۵۴۴	۰/۰۰۲
توجه به آموزش مفاهیم اساسی (مکان، عدد، زمان و علت)		۰/۵۱۱	۰/۰۰۲
فراهم ساختن زمینه شکوفایی علایق و استعدادها		۰/۵۶۱	۰/۰۰۲
دانش‌آموزان		۰/۵۵۱	۰/۰۰۲
توجه به پرورش استعداد و ذوق هنری دانش‌آموزان		۰/۵۳۳	۰/۰۰۲
آشنایی دانش‌آموزان با مقدمات زبان و ادبیات فارسی			

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۲

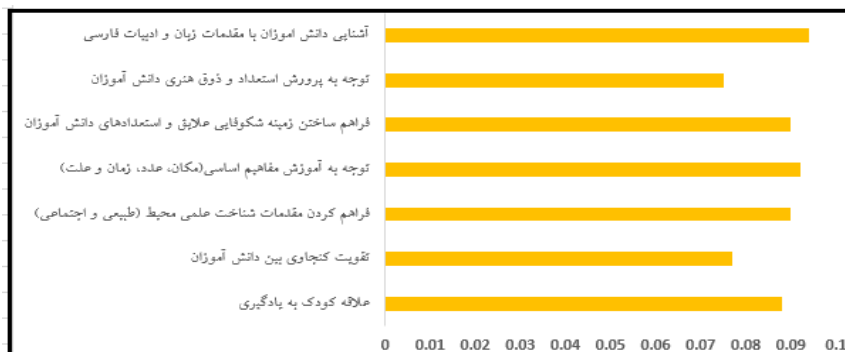
مطابق نتایج به دست آمده در جدول (۵)، بین کتابخانه الکترونیکی و منابع اطلاعاتی و توسعه آموزش و پرورش دوره ابتدایی شهر زاهدان، در سطح معناداری کوچکتر از ۰/۰۵، ارتباط معنادار و مثبتی وجود دارد. بر این اساس، با استفاده از مدل FBW، به رتبه‌بندی و میزان تاثیرپذیری هر یک از شاخص‌های توسعه آموزش و پرورش دوره ابتدایی از کتابخانه دیجیتالی پرداخته شد. جدول (۶).

جدول (۶): میزان تاثیرپذیری هر یک از شاخص‌های توسعه آموزش و پرورش دوره ابتدایی از کتابخانه دیجیتالی

رتبه	وزن	متغیر
۴	۰/۰۸۸	علاقه کودک به یادگیری
۵	۰/۰۷۷	تقویت کنجاوی بین دانش‌آموزان
۳	۰/۰۹۰	فراهم کردن مقدمات شناخت علمی محیط (طبیعی و اجتماعی)
۲	۰/۰۹۲	توجه به آموزش مفاهیم اساسی (مکان، عدد، زمان و علت)
۳	۰/۰۹۰	فراهم ساختن زمینه شکوفایی علایق و استعدادها

آموزان		
۶	۰/۰۷۵	توجه به پرورش استعداد و ذوق هنری دانش آموزان
۱	۰/۰۹۴	آشنایی دانش آموزان با مقدمات زبان و ادبیات فارسی

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۲

شکل (۲): میزان تاثیرپذیری هر یک از شاخص‌های توسعه آموزش و پرورش دوره ابتدایی از کتابخانه دیجیتالی،

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۲

مطابق نتایج به دست آمده در جدول (۶)، و شکل (۲)، از بین شاخص‌های توسعه آموزش و پرورش به ترتیب: آشنایی دانش آموزان با مقدمات زبان و ادبیات فارسی با وزن ۰/۰۹۴، توجه به آموزش مفاهیم اساسی (مکان، عدد، زمان و علت) با مقدار وزن ۰/۰۹۲، فراهم ساختن زمینه شکوفایی علائق و استعدادها دانش آموزان و فراهم کردن مقدمات شناخت علمی محیط (طبیعی و اجتماعی) با وزن ۰/۰۹۰، علاقه کودک به یادگیری با مقدار وزن ۰/۰۸۸، تقویت کنجاری بین دانش آموزان با مقدار وزن ۰/۰۷۷، توجه به پرورش استعداد و ذوق هنری دانش آموزان با مقدار وزن ۰/۰۷۵، بیشترین و کمترین میزان تاثیرپذیری را از کتابخانه دیجیتالی و منابع اطلاعاتی به خود اختصاص داده است.

نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف بررسی نقش کتابخانه الکترونیکی و منابع اطلاعاتی در توسعه آموزش و پرورش دوره ابتدایی شهر زاهدان انجام شده است. نتایج تحقیق نشان داد، میزان آگاهی معلمان در متغیرهای (بانک اطلاعاتی لاتین، بانک اطلاعاتی فارسی، کاتالوگ کتابخانه، کتب دیجیتالی، سامانه مدیریت اطلاعات و پرتال مجلات)، نسبتاً خوب بوده است، و در ادامه نیز نتایج نشان داد وضعیت کتابخانه الکترونیکی در شاخص‌های (ارائه خدمات جستجو به شیوه‌های مختلف (مانند ساده، پیشرفته، آزاد)، ارائه خدمات مرور (نمایش نتایج جستجو به صورت صعودی، نزولی به کاربر)، داشتن کتابخانه شخصی، به کارگیری سیستم جستجوی واحد در میان سیستم‌های اطلاعاتی مانند کتابخانه؛ داشتن پرسش‌های متداول، ارائه تازه‌ها و خبرها، مدیریت نمایش اطلاعات، داشتن بانک مستندات، دسترسی به منابع جدید در امر آموزش، دانلود منابع جدید به صورت ورد و پی دی اف)، از دیدگاه معلمان با مقدار میانگین به دست آمده بالاتر از حد متوسط عدد (۳) متوسط رو به بالا را به خود اختصاص داده‌اند. در ادامه نیز نتایج نشان داد، کتابخانه الکترونیکی و منابع اطلاعاتی در توسعه آموزش و پرورش دوره ابتدایی شهر زاهدان تاثیر زیادی دارد، به طوری که از بین شاخص‌های آموزش و پرورش، آشنایی دانش آموزان با مقدمات زبان و ادبیات فارسی با وزن ۰/۰۹۴، بیشترین تاثیرپذیری را از کتابخانه الکترونیکی به خود اختصاص داده است. بر اساس نتایج به دست آمده از دیدگاه معلمان، استفاده از منابع اطلاعاتی کتابخانه‌های دیجیتالی، در توسعه دانش آنها در مورد نحوه ارتباط با دانش آموزان در مقاطع ابتدایی و توسعه روش‌های تدریس و نحوه تدریس با دانش آموزان در سه پایه (ضعیف، متوسط و خوب)، موثر بوده است، به طوری که از زمانی که از منابع اطلاعاتی

متنوع استفاده نمودند، سواد اطلاعاتی‌شان افزوده شده و در نهایت منجر به ارتقاء توسعه آموزش و پرورش دانش‌آموزان در مقطع ابتدایی شده است. در انتها راهکارهای ذیل در راستای نتایج پژوهش پیشنهاد شد:

- مشارکت دادن فعال دانش‌آموزان در مباحث کلاس و بررسی مطالب درسی از زوایای مختلف منابع کتابخانه‌های دیجیتالی؛
- همچنین پیشنهاد می‌گردد، در مدارس کارگاه‌های آموزشی مهارت‌های سواد اطلاعاتی توسط متخصصان علم اطلاعات و دانش‌شناسی برای معلمان برگزار شود تا سواد اطلاعاتی‌شان را از طریق منابع دیجیتالی افزایش دهند.

منابع

- سهیلی، فرامرز. پاشایی، سمیه. خاصه، علی اکبر. ۱۳۹۹. بررسی نقش والدین، معلمان و کتابداران در آموزش مهارت‌های سواد اطلاعاتی به دانش‌آموزان. مدیریت اطلاعات و دانش‌شناسی. ۶(۳)، صص ۱۱-۲۴.
- شه‌میرزاده، طیبه. داودزاده، سیروس. ۱۴۰۰. ضرورت توسعه کتابخانه دیجیتال کشاورزی. مجله ترویج علوم و فناوری اطلاعات کشاورزی. ۳(۶)، صص ۴۳-۵۰.
- صافی، احمد. ۱۳۸۵. سازمان و قوانین آموزش و پرورش. تهران، انتشارات سمت.
- عباسی، مریم. بصیری، ایرج. آزادی، فاطمه. ۱۳۹۷. نقش کاربرد محتوای الکترونیکی در تسهیل، تسریع و تثبیت یادگیری دانش‌آموزان مدارس ابتدایی. ۴(۱۳)، صص ۱-۱۱.
- علیپور حافظی، مهدی. ۱۳۹۴. یکپارچه‌سازی معنایی منابع اطلاعاتی در کتابخانه‌های دیجیتالی ایران. مطالعات ملی کتابداری و سازماندهی اطلاعات، ۲۶(۳)، صص ۱-۲۹.
- مقصودی، معصومه، اسماعیلی شاد، بهرنگ. ۱۳۹۶. مطالعه تأثیر فناوری‌های آموزشی بر رابطه بین سواد اطلاعاتی و خودکارآمدی تحصیلی دانش‌آموزان. علوم و فنون مدیریت اطلاعات، ۳(۲)، صص ۹۱-۱۱۱.
- نوروزی، یعقوب. غلامی، طاهر. جعفری قر، نیره. ۱۳۹۵. وضعیت کتابخانه‌های دیجیتالی ایران بعد از گذشت یک دهه چگونه است؟ فصلنامه مطالعات ملی کتابداری و سازماندهی اطلاعات. ۲۸(۴)، صص ۱۴۸-۱۷۰.
- Arms, W. Y. (2000). Digital libraries. Cambridge, MA, London: MIT Press.
- Baji, F.; Bigdeli, Z.; Parsa, A. & Harusler, C. (2018). Developing information literacy skills of the 6th grade students using the Big 6 model. Malaysian Journal of Library and Information Science, 23(1), pp 1-15.
- Bruner. J, (1996). The Culture of Education, London: Cambridge, Massachusetts. Harvard University.
- Chigwada, J. P. (2019). Supporting Information Literacy Skills of Students for a Successful Transition to Higher Education: Opportunities and Challenges for Libraries in the Digital Era. International Journal of Library and Information Services, 8(1), pp 24-30.
- Chowdhury, G., Chowdhury, S. (2002). Introduction to digital libraries, London: Facet publishing
- Fuhr, N, Tsakonas, G, Aalberg, T, Agosti, M, Hansen, P, Kapidakis, S, Klas, S.P, Kovács, L, Landoni, M, Micsik, A, Papatheodorou, Ch., Peters, C, Sølberg, I, (2007), Evaluation of digital libraries, International Journal on Digital Libraries volume 8, pages 21-38
- Greenstein, D. (2000). Digital library Federation draft strategy and business plan. Digital library Federation, Available [online] at: www.diglib.org/about/strategic.htm#archs.
- Lesk, M. (2005). Understanding digital libraries. Morgan Kaufmann, San Francisco: CA.

- Li Liew, C. (2009). Digital library research 1997-2007: Organisational and people issues. *Journal of Documentation*, 65 (2), pp 245-266.
- Perraton, H. (2001). Quality and standards of INSET teacher training by open and distance learning paper presented to the pan-african Dialogue on inservice teacher training by open and distance learning, Windhoek Namibia - 9-12.
- Schwartz, C. (2000). Digital libraries: an overview. *The Journal of Academic Librarianship*, 26 (6), pp 385-393.
- Tedd, L.A., Large, J. A. (2004). *Digital libraries: Principles and practice in a global environment*. K.G. Saur, Ortlerstrasse, Munchen, Germany.
- Trujillo-Torres, J.M., Gómez-García, G., Ramos-Navas-Parejo, M., Soler-Costa, R. (2020). The development of information literacy in early childhood education teachers. A study from the perspective of the education center's character. *Journal of Technology and Science Education*, 10(1), pp 47-59.
- Tsakkonas, G., Papateodoros, Ch. (2009) *Evaluation of digital libraries an insight into useful applications and methods*. Uk: Chandos Publishing.
- Varma R, Tiyagi E, Gupta JK. Determining the quality of educational climate across multiple undergraduate teaching sites using DREEM inventory. *BMS Med Edu* 2005; 59 (1): pp 8-12.